

Monitorings par Eiropas Savienības Austrumu partnerību

Nr. 1/oktobris

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs (APPC) piedāvā pirmo monitoringu par Eiropas Savienības Austrumu partnerības (AP) tematiku. Tajā vēstīts par aktuālāko aizvadītā mēneša ietvaros – starptautiskām publikācijām, jaunākajiem notikumiem un pasākumiem. Piedāvāsim arī APPC pētnieku sagatavotus rakstus par AP aktualitātēm, kas tapuši sadarbībā ar mūsu sadarbības partneriem – pētniekiem no AP valstīm.

Mēneša apskats:

Vērojot ar Eiropas Savienības Austrumu partnerību saistīto diskusiju Latvijā, ir vērts atgādināt sev un citiem, kāda ir AP pamatideja un tās nozīme Latvijai. Uzsākot ES kaimiņu politikas īstenošanu 2003. un 2004. gadā, ES valstis domāja par nepieciešamību izvairīties no jaunām robežlīnijām Eiropā. Bija skaidrs, ka lielajam paplašināšanās vilnim, uz kura arī Latvija iepeldēja Eiropas Savienībā, jauni paplašināšanās viļņi tik drīz nav gaidāmi. Tomēr aiz jaunajām ES robežām palika valstis, kuras bija izteikušas vēlmi tuvināties ES. Eiropas Kaimiņu politika deva iespēju saņemt finansiālu atbalstu demokrātisku reformu īstenošanai. ES popularizētās idejas par likuma varu, cilvēktiesību respektēšanu, tirgus ekonomiku un labu pārvaldību neradās īsā laikā un nav kāds Eiropas untums, ko tā vēlētos uzspiest kaimiņiem. Tās valstis, ko iepriekš sedza dzelzs priekškars (vai vismaz daļa no tām), pašas ir nonākušas pie secinājuma, Eiropas Savienībā pieejamā drošība, vārda brīvība, iespējas brīvi ceļot, īstenot labu pārvaldību un respektēt indivīdu tiesības ir ieguvums. 2009. gadā uzsāktā AP, kas ietver ES ciešāku politisko un sevišķi ekonomisko sadarbību ar Ukrainu, Moldovu, Gruziju, Azerbaidžānu, Armēniju un Baltkrieviju, ļauj no jauna fokusēti aktualizēt ES uzmanību sešām minētajām valstīm Eiropas austrumu daļā.

ES Kaimiņu politika dienviņu virzienā parasti ir bijusi Spānijas, Francijas un Itālijas prioritāte. Tas ir dabiski, ka eiropieši vēlas kaimiņus, kuri nevis rada problēmas (ar grūti kontrolējamu ekonomisko un politisko bēgļu plūsmu no Ziemeļāfrikas), bet ir droši politiskie un ekonomiskie partneri. Līdzīgi arī mēs savā reģionā vēlamies redzēt kaimiņus, ar kuriem sadarbība ir droša un savstarpēji izdevīga. Turklāt, Lietuvai un Latvijai aktīvi īstenojot veselu ES ārpolitikas virzienu, abu valstu nozīmīgums un spēju demonstrēšanas iespējas Eiropā būtiski pieaug. Tas ir labs pretspars destruktīvajām nopūtām par mūsu it kā nevarību.

Tuvojoties ES AP samitam Viļņā 27. - 29. novembrī, pēdējie divi mēneši - septembris un oktobris ir bijuši notikumiem bagāti un pat spriedzes piesātināti. Dēļ Ukrainas reālajām izredzēm parakstīt asociācijas līgumu ar ES Viļņā, lielākā uzmanība ir tikusi pievērsta tieši Kijevai. Viens no galvenajiem šķēršļiem līguma parakstīšanai ir Jūlijas Timošenko atrašanās apcietinājumā. 15. oktobrī Eiropas Parlamenta monitoringa misija Ukrainā, ko vada bijušais EP prezidents Pēteris Koks un bijušais Polijas prezidents Aleksandrs Kvašņevskis, vēl pirms sava

oficiālā ziņojuma EP, nāca klajā ar ziņu par Ukrainas progresu ceļā uz asociācijas līguma parakstīšanu. Kopš šī gada aprīļa, misija ir īstenojusi 22 vizītes Ukrainā, tiekoties ar prezidentu Janukoviču, premjeru Azarovu, Jūliju Timošenko u.c. amatpersonām. Nav pārsteigums, ka Kokss un Kvasņevskis, ziņojot par misijas darbu, galveno uzmanību pievērsa tieši neatrisinātajam J.Timošenko jautājumam.

Pirms dažām dienām Ukrainas parlamentā notika diskusijas par juridisko veidu, kā atbrīvot Timošenko no ieslodzījuma. Pavisam parlamentā tika iesniegti četri risinājuma varianti, no kuriem ir jāizvēlas tas, par kuru nobalsos pietiekams skaits deputātu. Zināma intriga par līguma parakstīšanu saglabāsies līdz pēdējam brīdim. Polijas ārlietu ministrs R. Sikorskis un viņa Zviedrijas kolēģis K. Bildts oktobrī brīdināja Ukrainu, ka līguma parakstīšana varētu tikt pārcelta par gadu, ja Ukraina turpinās blefot un nerisinās selektīvā tiesiskuma problēmu.

4. - 5. oktobrī Kišinevā AP pilsoniskās sabiedrības forumā (Eastern Partnership Civil Society Forum) vairāk kā 250 nevalstiskā sektora pārstāvju no sešām AP valstīm sprieda par pilsoniskās sabiedrības lomu demokrātisku reformu veikšanā AP valstīs. Pilsoniskās sabiedrības tēma tiks aktualizēta arī Viļņas samitam paralēli rīkotā forumā ar nosaukumu „Eastern Partnership Reality Check: Political Challenges and Future Agenda for Civil Society”.

Arī Latvijā, sagaidot Viļņas samitu un jau domājot par līdzīgu pasākumu Rīgā, 2015. gadā, ir rīkoti tematiskie pasākumi. Latvijas Ārpolitikas institūts (LAI) sadarbībā ar LR Ārlietu ministriju oktobrī rīkoja publisko diskusiju: "No Viļņas samita līdz Rīgas samitam: prioritātes, mērķi un ieguvumi no Austrumu partnerības." Tajā piedalījās vairāku valstu pārstāvji, tai skaitā Moldovas ārlietu un eiointegrācijas ministre Natālija German. Savukārt 5. novembrī interesentiem bija iespēja piedalīties LAI rīkotā diskusijā „Gruzija un Austrumu partnerība: pēc prezidenta vēlēšanām, pirms Viļņas samita”, kurā ar savu skatījumu uz AP un reformu gaitu Gruzijā iepazīstināja Latvijas un Gruzijas parlamenta priekšsēdētāji Dāvids Usupašvili un Solvita Āboltiņa.

Strauji tuvojas Austrumu partnerības samits Viļņā, kurš varētu ieiet vēsturē kā pagrieziena punkts Eiropas Kaimiņu politikas īstenošanā. Sekosim līdz Viļņā notiekošajam un cerēsim, ka piepildīsies bijušā Lietuvas premjera Rīgas Konferencē teiktais, proti – „Viļņas samits būs liels panākums”.

Aktuālās publikācijas:

- Lietuvā bāzētā *Austrumeiropas studiju centra* (Eastern Europe Studies Centre) pētnieki analizē iespējamās Viļņas samita rezultātus un piedāvā savu ieskatu Austrumu partnerības attīstībā Latvijas prezidentūras laikā un pat pēc tās. Papildus minētajam, Lietuviešu pētnieki salīdzina Austrumu partnerību ar jau agrāk uzsāktu plašāku - ES Kaimiņu politikas kopējo ietvaru. Ar rakstu varat iepazīstīties šeit: http://www.eesc.lt/uploads/news/id662/EaP%20after%20Vilnius_EESC.pdf

- Eiropas politikas centra pētniece Amanda Paula rakstā par Austrumu partnerību norāda, ka Krievija, atšķirībā no ES, skatās uz savām kaimiņvalstīm stratēģiski. Briselei šāda stratēģiska skatījuma trūkstot, lai gan ES joprojām ir iespēja spēlēt galveno lomu reģiona transformācijā. Kādus risinājumus minētā mērķa sasniegšanā piedāvā A. Paula, lasiet šeit:
http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=4&pub_id=3791
- *National Endowment for Democracy* (NED) prezidents Karls Geršmans oktobra sākumā publicētajā rakstā par Krievijas spiedienu uz Austrumu partnerības valstīm norāda, ka Krievijas taktika ir neproduktīva. Papildus ekonomisko sankciju draudiem, jūlijā viesojoties Ukrainā, Putins norādīja, ka ukraiņi padomju laikā esot uzplaukuši, ignorējot faktu, ka „golodomors” arī notika padomju laikā. Vairāk lasiet šeit:
<http://eastbook.eu/en/2013/10/country-en/moldova-en/former-soviet-states-stand-up-to-russia-will-the-us/>
- APPC Valdes priekšsēdētājs un pētnieks Ainārs Lerhis savā rakstā „Ukraina ģeopolitiskas izvēles priekšā” vērtē eirointegrācijas iekšpolitiskos šķēršļus Ukrainā, kā arī aplūko ekonomiskos aspektus, Ukrainai tuvinoties ES un gatavojoties AP asociācijas līguma parakstīšanai. Rakstā iekļauta APPC sadarbības partnera Kijevas Nacionālās universitātes - Mohila akadēmijas Politikas analīzes skolas eksperta Dmitro Kondratenko sniegtā aktuālā informācija. Lasiet to šeit:
<http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ainars-lerhis-ukraina-geopolitiskas-izveles-prieksa.d?id=43790116>
- Centrāleiropas un Austrumeiropas pētnieks Niku Popesku savā rakstā „Armēnijas izvēle un Austrumu partnerība” norāda, ka Armēnijas prezidenta pēkšņais paziņojums par vēlmi iestāties Muitas savienībā un nākotnē arī Eirāzijas savienībā ir ne tikai Krievijas politiskā uzvara, bet ES zaudējums. Popesku norāda, ka ES nav bijusi pietiekami mērķtiecīga komunikācijā ar Armēniju šeit:
<http://blogs.euobserver.com/popescu/2013/10/21/armenias-choice-and-the-eastern-partnership/>
- Lasiet Gruzijas ārlietu ministres Maijas Pandžikidzes interviju *EurActiv* portālam, kur ministre norāda, ka Gruzijas sabiedrībā valda vienprātība par nepieciešamību īstenot pro-eiropisku un uz eiroatlantisko integrāciju vērstu ārpolitiku. Raksts skatāms šeit:
<http://www.euractiv.com/general/minister-georgia-firmly-pro-west-interview-531153>
- Moldova oktobrī tika nosaukta par labu paraugu citām Austrumu partnerības valstīm. Piedāvājam lasīšanai pētījumu par Moldovu Austrumu partnerības kontekstā, kas tika publicēts jau šī gada jūlijā, bet joprojām nav zaudējis aktualitāti. Skatiet to šeit:
<http://www.pism.pl/Publications/PISM-Policy-Paper-no-68>

- Meklējot risinājumus par Austrumu partnerības efektivitāti arī pēc Viļņas samita, ir vērts lasīt *Polijas Ārpolitikas institūta* publicēto pētījumu „A Competitive Two-speed Policy: The Eastern Partnership beyond 2013”. Pētījuma autori aicina spriest par ES kā globālu spēlētāju, kam AP reģionā ir jākonkurē (un jāsadarbojas) ar Ķīnu un Krieviju. Raksts pieejams šeit:

<http://www.pism.pl/Publications/PISM-Policy-Paper-no-75>

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs
Centre for East European Policy Studies

Ausekļa iela 11 - 411, Rīga, LV-1010. Tālr. 67282101, info@appc.lv, www.appc.lv